

ACADEMIA ROMÂNĂ
ȘCOALA DE STUDII AVANSATE A ACADEMIEI ROMÂNE
(SCOSAAR)
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ
„SEXTIL PUȘCARIU”

TEZĂ DE DOCTORAT

*Contribuții la istoria iluminismului românesc din Transilvania. Opera
în limba latină a lui Vasile Popp (1789–1842)*

Conducător științific: CP dr. habil. Eugen Pavel

Doctorand: Alexandra Baneu

CLUJ-NAPOCA
2024

Cuprins

Mulțumiri	5
Introducere	6
Capitolul 1: Vasile Popp (1789-1842) – o schiță biografică	14
1.1. O analiză a bibliografiei secundare	14
1.2. Biografia	19
1.2.1. Prima perioadă a vieții (studii gimnaziale, liceale, studii în drept la Cluj)	20
1.2.2. Perioada studiilor vieneze	22
1.2.3. Revenirea în țară	25
Capitolul 2: Opera	40
2.1. Poemele în limba latină	40
2.2. De funeribus	42
2.3. Despre apele minerale	43
2.4. Prefața la Psaltirea lui Ioan Pralea	44
2.5. Însemnări gramaticale	44
2.6. Despre tipografii	46
2.7. Traducerile din Eglogele lui Vergiliu	50
2.8. Rapoartele din zona minieră a Zlatnei	52
2.9. Un poem cu probleme	52
Capitolul 3: Poemele în limba latină	55
3.1. Poemele din ms. lat 520	56
3.2. Poemul din ms. lat. 522	66
3.3. Poemul din Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 521: Elegia dedicată ilustrului domn Stephanus Fischer	67
3.4. Poemele din ms. lat 523	69
3.5. Poemul din ms. lat 401	74
3.6. Poemul din ms. lat. 376	77
3.7. Elegia pentru Carol Mihai Moger (1808)	79
3.8. Elegia pentru George Banffi de Losontz	80
3.9. Elegia pentru Emericus Wass	80
3.10. Elegia ad inclytos status	82
3.11. Elegia De laudibus medicinae	83
3.12. Elegia în cinstea lui Francisc I	84
3.13. Elegia dedicată episcopului Lemeni	87
3.14. Remarci generale	88
Capitolul 4: Traducerile din Eglogele lui Vergiliu	89
4.1. Remarci generale	89
4.2. Egloga IV	94
4.3. Egloga I	95
4.4. Egloga II	96
4.5. Egloga III	97
4.6. Egloga V	98
4.7. Egloga VI	99
4.8. Egloga VII	100
4.9. Egloga VIII	101

4. 10. Egloga IX	103	
4. 11. Egloga X	104	
4. 12. Concluzii	105	
Concluzii	106	
Anexa I: Poeme în limba latină (transcriere și traducere)	108	
Reguli de ediție	108	
1. Elegia dedicată lui Carol Mihai Moger (1808)	109	
2. Elegia dedicată ilustrelor stări (1810)	118	
3. Poemul din Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 521: <Elegia> dedicată ilustrului domn Stephanus Fischer	131	
4. Elegia de laudibus medicinae (1813)	143	
Anexa II: Traducerile lui Vasile Popp din Eglogele lui Vergiliu	160	
Observații generale	160	
Norme de transcriere a textului în alfabet chirilic de tranziție:	160	
Egloga I [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVI, 31 (1853), pp. 234–236]	162	
Egloga II [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVI, 48 (1853), pp. 355–356]	168	
Egloga III [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVI, 49 (1853), pp. 364–366]	173	
Egloga IV [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 4 (1854), p. 15]	181	
Egloga V [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 4 (1854), pp. 15–16]	182	
Egloga V [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 5 (1854), p. 13]	186	
Egloga VI [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 14 (1854), pp. 66–68]	189	
Egloga VII [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 18 (1854), pp. 91–92]	195	
Egloga VIII [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVII, 44 (1854), pp. 236–239]	200	
Egloga IX [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVIII, 6 (1855), pp. 29–30]	208	
Egloga X [Foaie pentru minte, inimă și literatură, XVIII, 6 (1855), pp. 30–32]	213	
Bibliografie	219	
1. Corpus	219	
2. Surse antice invocate de Popp	220	
3. Bibliografie secundară	221	
4. Sigle	224	

Cuvinte cheie: Vasile Popp, lucrări în limba latină, elegii, egloge, traduceri

Introducere

Esențial pentru studiul de față este articolul „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a doctorului Vasile Popp”, publicat de către Mircea Popa¹, în revista *Biblioteca și cercetarea*, și republicat apoi în cartea de studii *De la iluminism la pașoptism*². Acesta, totuși, după cum se poate înțelege chiar din titlu, nu se referă la întreaga operă poetică, ci în special la cea păstrată în manuscris la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române. Pe deasupra, articolul nu face decât să descrie sumar manuscrisele, fără ca autorul său să le analizeze din punct de vedere tematic sau stilistic sau să menționeze de ce ar fi important ca ele să fie editate. Importanța demersului lui Mircea Popa stă tocmai în faptul că acesta deschide o nouă pistă de cercetare prin semnalarea existenței unor manuscrise despre care se credea că ar fi pierdute³.

Lucrarea se structurează urmând o serie de întrebări: ce se poate înțelege atunci când vorbim despre opera poetică a lui Vasile Popp? Am putea include și traduceri din *Eglogele* lui Vergiliu făcute de Vasile Popp în această categorie? Au fost ele editate sau măcar menite publicării în epocă? În ce interval de timp au fost scrise? În ce limbi au fost compuse? Toate acestea sunt necesare pentru a schița măcar răspunsul al întrebarea: merită editate critic aceste poeme? În ce constă valoarea lor pentru cultura română?

Propun ca prin opera poetică a lui Vasile Popp să înțelegem toate lucrările în versuri ale acestuia, indiferent de limba în care au fost scrise. Includ aici și poemul *Celibatul*, care a stârnit nenumărate controverse în epocă⁴. Din rațiuni stilistice, întrucât traduceri sale din *Eglogele* lui Vergiliu sunt mai curând niște adaptări, propunem ca și acestea să fie tratate alături de opera poetică, anume alături de poemele în limba latină. Cel mai probabil, majoritatea poemelor în limba latină au fost destinate citirii cu voce tare sau recitării, dat fiind caracterul lor ocazional. Unele dintre aceste poeme au primit și ediții în epocă, pe când altele ni s-au transmis numai în manuscris.

---

¹ Mircea Popa, „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a doctorului Vasile Popp”, *Biblioteca și cercetarea* 8/1984, pp. 163–176.

² Mircea Popa, „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a Doctorului Vasile Popp”, în *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004, pp. 143–153.

³ Ion Mușlea, „Viața și opera doctorului Vasile Popp (1789–1842)”, în Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor. Volumul I* (ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice, de Ion Taloș), București, Editura Minerva, 1971, p. 44.

⁴ Ștefan Pascu, Ioan Chindriș (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. V: Corespondența primită de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelaru și Ioan Micu Moldovan*, Editura Minerva, București, 1981, pp. 21–26.

Nu știm exact cum s-a făcut această selecție, dar putem presupune că în funcție de ocazia în vederea căreia au fost scrise – cu cât aceasta era mai solemnă, cu atât șansele ca un text scris în cinstea ei să fie publicat. În ceea ce privește traducerea la Eglogele lui Vergiliu, acestea au fost destinate publicării, după cum se poate deduce din corespondența purtată cu George Barițiu⁵, dar Popp nu a reușit să le vadă tipărite în timpul vieții sale, ci au fost publicate postum de către Timotei Cipariu, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, între anii 1853–1855.

Interesul acestor texte depășește cazul individual al unui medic care scrie poeme în limba latină și studiază la Universitatea din Viena, ci ele sunt esențiale pentru a înțelege producția culturală de limbă latină din Transilvania începutului de secol 19. Este vorba despre un ritual de producție literară ce viza interese practice: obținerea unei sponsorizări din partea unei familii nobiliare, cum se și întâmplă cu Popp, care primește fondurile necesare pentru a studia la Viena din partea familie Nemes de Hidvég, sau pentru a obține un post potrivit cu diploma obținută. Trebuie totuși precizat că autorul nostru nu mai scrie atât de mult după ce obține un post și în orice caz nu mai scrie prea multe poeme cu dedicație. Am putea presupune că acest lucru se petrece întrucât Popp nu a mai avut chiar atât de mult timp de dedicat acestei îndeletniciri. Dar acest argument nu stă neapărat în picioare: în perioada în care lucrează ca medic și inspector de mină pe domeniul minier al Zlatnei, Popp reușește să scrie un poem care reflectă specificul zonei⁶ respective și să traducă Eglogele lui Vergiliu.

Pentru a evidenția atât parcursul lui Vasile Popp, care este unul ilustrativ pentru începutul de secol 19, cât și importanța operei poetice a acestuia, ca fenomen demn de luat în considerare în istoria literaturii, lucrarea de față este împărțită în patru capitole: un prim capitol dedicat vieții acestuia, un al doilea dedicat operei lui în general, un al treilea dedicat poeziei în limba latină și un al patrulea capitol care analizează traducerea Eglogelor lui Vergiliu în limba română.

Primul capitol este compus din două părți: o reluare a literaturii care prezintă biografia lui Popp, urmată de o prezentare a acestei biografii ținând cont de literatura secundară, dar adăugând și propriile descoperiri. Un rol foarte important îl joacă aici corespondența acestuia cu George Barițiu, care ne ajută să înțelegem mai bine nu doar parcursul acestui personaj, ci și personalitatea

---

⁵ Ștefan Pascu, Ioan Chindriș (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. V: Corespondența primită de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelaru și Ioan Micu Moldovan*, Editura Minerva, București, 1981, p. 58.

⁶ Este vorba despre poemul care se găsește în manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 376. Acesta este menționat și de către Mircea Popa (Mircea Popa, „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a Doctorului Vasile Popp”, în *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004, pp. 143–153, p. 149).

și motivația acestuia. Partea biografică urmărește să înțeleagă formarea lui Popp în contextul mai larg al specificului educației în cadrul Imperiului Habsburgic. Aceasta înseamnă că se insistă pe perioada pe care el o petrece studiind la Universitatea din Viena, dar fără a fi neglijate studiile sale de la Cluj, din cadrul liceului piarist, studii în timpul cărora dobândește abilitățile de versificator.

Cel de-al doilea capitol constă în trecerea în revistă pe scurt a operei lui Vasile Popp, fără a insista pe lucrările poetice cărora le sunt dedicate următoarele capitole. Partea dedicată operei lui Vasile Popp rezumă lucrările acestuia, precizând contextul în care au fost scrise. Urmărim să evidențiem în special acele aspecte care ilustrează educația sa vieneză, dar și elemente care ilustrează caracterul iluminist al lucrărilor sale. Polihistorul insistă pe educarea maselor, pe îndepărtarea superstițiilor, iar în ultima perioadă a vieții sale, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale locuitorilor din zona minieră a Zlatnei devine o prioritate.

Capitolul al treilea este în întregime dedicat poemelor în limba latină publicate de către Vasile Popp. Am urmărit organizarea lor în funcție de modul în care ni s-au transmis – fie în manuscris fie în ediție din epocă. În puținele situații în care avem atât manuscrisele cât și edițiile din epocă am ales să includem lucrarea respectivă printre manuscrise. În interiorul acestor două categorii folosim criteriul cronologic. Nu este întrebuițat doar criteriul cronologic în prezentarea acestor lucrări, întrucât considerăm că manuscrisele, constituind niște martori mai autentici și mai apropiați de munca și gândirea lui Popp, trebuie tratate mai întâi în această lucrare. Astfel, într-o primă parte analizăm creația poetică în limba latină a doctorului Vasile Popp, păstrată la Filiala Cluj-Napoca a Bibliotecii Academiei Române. Este vorba despre șase manuscrise, care conțin, în total, nouă poeme.

Aceasta este lista manuscriselor, am adăugat în paranteză anul în care au fost compuse poemele pe care le conțin, care coincide cu anul în care au fost scrise aceste manuscrise:

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 520 (1807).

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 522 (1807).

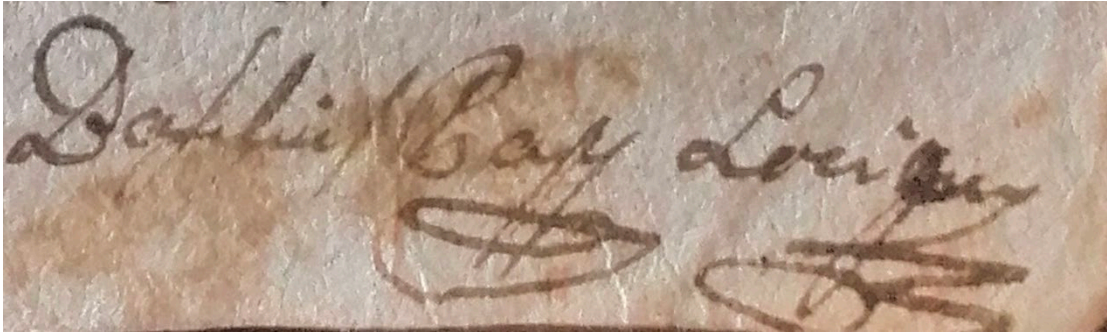
Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 521 (1808).

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 523 (1815).

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 401 (1827).

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 376 (nedatat).

Precizăm că toate aceste manuscrise sunt autografe, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 522, conținând chiar și semnătura lui Vasile Popp:

Imagine 1, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 522, f. 2v

Poemele cuprinse în aceste manuscrise sunt următoarele:

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 520 (1807):

Elegia 1 (*Elegia I, Super eo: Raro antecedentem scelestum/ Deservit pede Poena claudo*).

Elegia 2 (*Elegia II Illustrissime Domine, Domino Spehano Kosta de Belinyes, Excellentissimo Regentis Gubernii Consiliario, die onomastico oblata, 1807*).

Elegia 3 (*Elegia III Admodum reverendo ac eximio Ignatio Egervarii scholarum piarum per Hungariam et Transilvaniam praeposito provinciali dum scholas visitaret oblata 1807*).

Elegia 4 (*Elegia IV Comitello Stephano Haller de Hallerko, die onomastico, 1807*).

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 522 (1807):

Prosopopee (*Prosopopeea sub nomine illustrissimi L. B. Ludovici Balintitt ad exequias illustrissimae L. Baronissae Perenyi Catarinae matris suae charissimae, anno 1807, die 4ta 8^{bris}*).

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 521 (1808):

Odă dedicată lui Ștefan Fischer (*Excellentissimo Domino Stephano, e Liberis Baronibus Fischer*). [Acest text a fost publicat și în epocă, în anul 1808, la Târgu Mureș]⁷.

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 523 (1815):

Două variante ale unei Ode dedicate Congresului de Pace de la Viena (lipsește prima pagină, nu știm titlul).

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 401 (1827):

Versuri (*Versus*)

În manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 376 (nedatat):

Elegie (lipsește prima pagină, nu cunoaștem titlul)

Apoi, în cea de-a doua parte a capitolului sunt discutate elegiile lui Vasile Popp care ni s-au transmis doar în ediții contemporane:

Elegia dedicată lui Carol Mihai Moger, publicată la Cluj, în 1808 (*Elegia qua spectabili ac clarissimo viro Carolo Michaeli Moger in Lyceo Regio Claudiopolitano chymiae, metallurgie, historiae naturalis et technologiae professori publico ordinario, parentat Basilius Papp senior pius defuncti discipulus et in Regio Sancti Iosephi Seminario alumnus, anno aerae christianae 1808, Claudiopoli*).

Elegia dedicată lui Georgius Banffi de Losontz, publicată la Cluj, în 1808.

Elegia dedicată lui Emericus Wass, publicată la Cluj, în 1809 (*Elegia quam illustrissimo comiti Emerico Wass de Czege e Lyceo Regio Claudiopolitano terminatis maxima cum laude studiis excedenti cecinit Basilius Papp Philosophiae etc. in alterum annum auditor, Claudiopoli, anno aerae Christianae 1809*).

Elegia dedicată Dietei de la Cluj, publicată la Cluj, în 1810 (*Elegia ad inclytos status et ordines trium nationum Magni Principatus Transylvaniae Partiumque eidem reannexarum Claudiopoli ad publica negotia tractanda congregatos, per Basilius Papp, iuris naturae, publici, gentium, civilis, romani, theorici, patriae etc. auditorem, Claudiopoli, anno aerae christianae 1810*).

---

⁷ Ediția și traducerea acestui poem sunt în curs de publicare în antologia *Școala Ardeleană* (ediția a II-a).

Elegia de laudibus medicinae, publicată la Viena, în 1813 (*Elegia de laudibus medicinae quam illustrissimo ac magnifico domino praesidi et directori, item clarissimis dominis professoribus totique inclytae Facultati Medicae Vindobonensi, novo anno muneris instar, animo devotissimo obtulit Ladislaus Basilius Papp, Transilvanus Mező-Keménytelkensis, in antiquissima ac celeberrima Universitate Vindobonensi Physiologiae et Chemiae ordinarius auditor. Illustrissimo Comiti Iohanni Nemes de Hidvég, Caesareo ephebo et in Caesarea Regia Nobilium Academia Theresiana Iurium in alterum annum auditori, dilectissimo musarum amico in perennis observantiae tesseram dedicata, Viennae, anno aerae christianae 1813*).

Elegia dedicată lui Francisc I, publicată la Viena, în 1814 (*Elegia quam Caesari Augusto Francisco primo Austriae Imperatori, Hungariae, Bohemiae, etc., Regi Apostolico Domino suo Clementissimo, dum 16 Iunii pompa triumphali Viennam ingrederetur, sub nomine Europae, quae eius victricibus armis a iugo, sub quo tam diu genuit, nunc demum liberata est, Laureae instar, devoto animo gratulabundus offerebat Ladislaus Basilius Papp, Transilvanus Mező-Keménytelkiensis in celeberrima et antiquissima Universitate Vindobonensi Medicinae III. anno Candidatus*).

Memoria inaugurationis, publicată la Cluj, în 1833, dedicată episcopului Ioan Lemeni.

Toate aceste elegii sunt discutate atât din punct de vedere stilistic cât și din punct de vedere tematic în acest al doilea capitol. Vom insista pe evoluția stilistică a acestui autor, de la poemele scrise în timpul liceului spre cele scrise către sfârșitul vieții.

Capitolul al patrulea urmărește traduceri realizate de Vasile Popp pentru *Eglogele* lui Vergiliu. Acestea au fost publicate în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, postum, de către Timotei Cipariu. În cadrul acestui capitol comparăm părți din traducerea lui Popp cu textul latin original, dar și cu traduceri realizate în limba română în secolul al XX-lea, după norme mai stricte. Scopul este de a vedea cât de tare se îndepărtează Popp de textul latin, în raport cu abordarea mai târzie și considerată canonică. Un alt scop al acestei comparații este de a analiza stilul traducerii și de a vedea dacă adaptarea de stil abordată de către Popp nu este în fapt mai fidelă intențiilor poetului latin și spiritului în care au fost scrise aceste poeme decât traduceri mai târzii. Aceasta este lista poemelor publicate în *Foaie pentru minte inimă și literatură*:

Publius Vergilius Maro (1853). „Ecloga I (Melibeu, Titiru)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 31, pp. 234–236.

Publius Vergilius Maro (1853a). „Ecloga II (Alexi)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 48, pp. 355–356.

Publius Vergilius Maro (1853b). „Ecloga III (Palemon)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 49, pp. 15–16.

Publius Vergilius Maro (1854). „Ecloga V (Daphnis)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 4, pp. 15–16.

Publius Vergilius Maro (1854a). „Ecloga V (Daphnis)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 5, p. 13.

Publius Vergilius Maro (1854b). „Ecloga VI (Silenu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 14, pp. 66–68.

Publius Vergilius Maro (1854c). „Ecloga VII (Milebeu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 18, pp. 91–92.

Publius Vergilius Maro (1854d). „Ecloga VIII (Farmecătoria)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 44, pp. 236–239.

Publius Vergilius Maro (1855). „Ecloga IX (Moeris), Ecloga X (Gallu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 18 (1855), vol. 6, pp. 29–32.

Precizăm că ciorna acestora s-a păstrat și în manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 228.

Capitolul 1: Vasile Popp (1789-1842) – o schiță biografică

Viața și opera doctorului Vasile (Vasilie) Popp au fost abordate detaliat în mai multe lucrări științifice până în momentul de față. Cele mai relevante dintre acestea sunt discutate critic.

Ținând seama de modul în care este prezentată viața lui Popp în aceste lucrări, am realizat o abordare sintetică a acesteia. După cum opera acestuia a avut trei etape, perioada anilor de formare, înainte de plecarea lui Popp la Viena, apoi perioada vieneză, urmată de întoarcerea acestuia în țară, tot astfel și numele lui cunoaște trei forme, după cum remarcă Ion Mușlea: Tot din lucrarea lui Mușlea aflăm că Vasile Popp s-a născut în localitatea Chimitelnicul de Câmpie din județul Mureș, în anul 1789, precum și că provenea dintr-o familie de preoți. Faptul că a ezitat între a căuta să urmeze meseria de preot sau pe aceea de avocat îl aflăm și pe cale directă, din *Elegia pentru meritele medicinei*, publicată în 1813⁸.

---

⁸ ȘA 3, p. 96.

Popp și-a început studiile la Târgu Mureș, iar după clasele primare și-a continuat formarea la liceul piarist din Cluj. Această informație este consemnată de nenumărate ori în literatura secundară, dar ar putea fi dedusă și din elementele autobiografice incluse în poemele sale⁹.

De asemenea, în 1808, Vasile Popp a compus o elegie în care își exprima regretul față de moartea lui Carol Moger, profesorul său de științe naturale de la liceul piarist din Cluj. Astfel, datorită elementelor autobiografice pe care autorul însuși le include în acest poem, parcursul său este destul de ușor de refăcut. Încă din titlul textului aflăm date despre viața sa de licean.

După liceu, acesta a studiat pentru o vreme dreptul la Cluj, după cum aflăm din poemul dedicat întâlnirii dietei la Cluj în anul 1810 (*Elegia ad inelytos status et ordines trium nationum/ Elegie dedicată ilustrelor stări și ordini ale celor trei națiuni*), al cărui titlu complet ne spune ceva și despre autorul lucrării¹⁰.

Vasile Popp a urmat apoi studiile la Universitatea din Viena, începând cu anul 1811. Sistemul în care a studiat a fost unul puternic influențat de reforma educațională instituită de Iosif al II-lea. Scopul principal al acesteia a fost uniformizarea educației în întregul Imperiu, în așa fel încât să fie posibil un schimb liber al funcționarilor dintr-o zonă în alta. Proiectul său a fost foarte ambițios, date fiind diferențele semnificative dintre teritoriile care făceau parte din Imperiu la data respectivă (1782). Deși importanța politică și administrativă a unui asemenea demers nu poate fi negată, trebuie menționată totuși principala urmare nefavorabilă: indicațiile prea stricte au dus la o blocare a creativității precum și la scăderea nivelului educațional din universități. Acestea nu mai aveau ca scop transmiterea cunoașterii, ci formarea de funcționari. Contextul la care ne referim este valabil pentru universitățile din Imperiu până în anul 1848, când se produc schimbări semnificative odată cu afirmarea statelor și culturilor naționale, precum și odată cu încetățenirea ideii potrivit căreia identitatea națională este strâns legată de o identitate lingvistică¹¹.

În această perioadă, pentru a obține doctoratul în medicină, Popp a trebuit să redacteze o disertație. Este vorba despre *De funeribus*, un text de folclor comparat, în care sunt discutate obiceiurile funerare ale românilor, prin comparație cu cele ale vechilor latini¹². Cu toate că ar putea

---

⁹ ȘA 3, p. 93.

¹⁰ ȘA 3, p. 64.

¹¹ Jan Surman, *Universities in Imperial Austria 1848–1928. A Social History of a Multilingual Space*, Purdue University Press, West Lafayette, pp. 30–31.

¹² Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, p. 18.

părea neobișnuit ca titlul de doctor în medicină să poată fi obținut cu o asemenea lucrare, trebuie totuși să ținem seama de faptul că acesta este un text medical într-o anumită măsură, întrucât precizează cum anume tradițiile pot avea o influență negativă asupra sănătății celor care la practică.

După perioada vieneză, Popp s-a întors în Transilvania, la Brașov, unde, începând cu 1817, a fost medic al românilor din Șchei. În acest răstimp, el a organizat arhiva Bisericii românești, de unde se vede că era preocupat deja de diplomatică, lucru probat și de *Diplomatarium*, colecția de documente copiate de Vasile Popp și păstrate astăzi la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, sub cotele ms. rom. 60 și ms. rom. 758¹³. În 1820 Gheorghe Asachi l-a invitat să fie directorul seminarului de la Socola, organizat de Veniamin Costache, și să predea cursurile de filologie și filosofie de la seminar, invitație căreia i-a dat curs. Cu toate că „aventura moldovenească” a autorului nostru a durat un singur an, fiindcă seminarul și-a încheiat activitatea subit din cauza mișcării eteriste, cu ocazia acestei călătorii prin Moldova și Țara Românească, Popp s-a hotărât să scrie *Disertația despre tipografiile românești*¹⁴.

Din 1829, Popp își va începe activitatea pe domeniul miner al Zlatnei, aceasta reprezentând și ultima perioadă a vieții sale, timp în care a corespondat cu George Barițiu și a colaborat la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Totodată, aceasta este perioada în care a tradus *Eglogele* lui Vergiliu.

Mușlea afirmă în lucrarea *Viața și opera doctorului Vasile Popp* că nu avem foarte multe informații privind perioada pe care acesta a petrecut-o la Zlatna, așa cum nu avem nici foarte multe dovezi în ceea ce privește preocupările sale medicale. Cercetările lui Alexandru Neamțu s-au concentrat tocmai pe aceste aspecte. Acesta a reușit, studiind arhivele locale și arhivele din Budapesta, să reconstruiască tocmai această parte a biografiei lui Popp.

Considerăm această perioadă a carierei sale foarte importantă pentru cercetătorul care vrea să înțeleagă rolul universității în Imperiul Habsburgic al secolului al 19-lea. Popp lucrează ca funcționar al statului, ca medic cameral, așadar face exact acel lucru pentru care îl pregătise Facultatea de Medicină a Universității din Viena.

---

¹³ Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, p. 50.

¹⁴ Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, pp. 19–20.

O foarte bună sursă pentru ultima perioadă a vieții lui Vasile Popp o constituie corespondența lui cu George Barițiu. Deși doctorul de la Zlatna este menționat și în volumele III¹⁵ și IV¹⁶ ale corespondenței, scrisorile sale sunt păstrate în volumul al V-lea¹⁷.

Capitolul 2: Opera

Deși s-a scris mult despre opera lui Vasile Popp¹⁸, despre tendințele sale iluministe sau romantice, despre preocupările sale lingvistice¹⁹, literare²⁰, istorice²¹, medicale²², etc., nu se găsește cu adevărat nicăieri o prezentare sistematică a operei acestuia. De fapt, un asemenea demers este mai dificil decât pare: pe lângă lucrările mari, care sunt adesea menționate de literatura secundară, Popp a mai avut și o bogată activitate publicistică. Articolele sale nu sunt mereu ușor de reperat, unele rămânând anonime. De asemenea, nu avem certitudinea că am reușit să găsim toate poemele sale, din motive similare. Pe de altă parte, despre unele dintre lucrările sale este greu de scris întrucât s-au conservat doar sub formă de ciornă, în manuscris. În această secțiune realizăm

---

¹⁵ Ștefan Pascu, Iosif Pervain (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. III: Corespondența primită de la Nicolae Maniu, Grigore Mihali, Ioan Fekete-Negruțiu, Ioan Antonelli, Iosif Many și Ioan Rusu*, Editura Minerva, București, 1976.

¹⁶ Ștefan Pascu, Iosif Pervain (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. IV: Corespondența primită de la Constantin Papfalvi, Simion Mihali-Mihalescu, Timotei Cipariu și Alexandru Sterca Șuluțiu*, Editura Minerva, București, 1978, p. 24, p. 179.

¹⁷ Ștefan Pascu, Ioan Chindriș (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. V: Corespondența primită de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelaru și Ioan Micu Moldovan*, Editura Minerva, București, 1981, pp. 1–60.

¹⁸ Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, pp. 38–57; Ion Mușlea, *Contribuțiuni nouă la viața și opera doctorului Vasile Popp*, Cluj, Cartea Românească, 1936.

¹⁹ Vasile Netea, „Preocupările lingvistice și literare ale lui Vasile Popp”, în *Limbă și literatură*, 25 (1970), pp. 28–37; N. A. Ursu, Părerile doctorului Vasile Popp asupra ortografiei române cu litere latine, ALIL, t. VII, fasc. 2.

²⁰ Dan Mihăilescu, „Este Vasile Popp primul bibliograf român?”, *Cumidava*, 3(1969), pp. 633–637; Vasile Netea, „Preocupările lingvistice și literare ale lui Vasile Popp”, în *Limbă și literatură*, 25 (1970), pp. 28–37; Nicolae Sulică, „Doctorul Vasile Pop, primul bibliograf român”, în *Șoimii*, 5(1928), nr. 1–2.

²¹ Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995.

²² Nicolae Iorga, *Medici și medicina în trecutul românesc*, în *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, p. 308, 314; Valeriu L. Bologa, *Contribuții la istoria medicinei în Ardeal*, Cluj, 1927, pp. 7, 23, 30, 35, 37, 38, 67, 68, 71, 72, 74; Sextil Rusu, *Cea dintâi lucrare medicală în limba română, despre apele minerale*, Cluj, Cartea Românească, 1935; Alexandru Neamțu, „Preocupări de medicină veterinară în activitatea doctorului Vasile Popp”, în *Acta Musei Napocensis*, 9(1972), pp. 647–662; Alexandru Neamțu, „Din activitatea doctorului Vasile Popp pe domeniul minier al Zlatnei (1829–1842)”, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj*, nr. 15 (1972); Aurora Băgiag, Anca Ursa, „Le premier ouvrage médical roumain: imaginaire illuministe et puzzle discursif”, în *Dacoromania* 24(2020), nr. 1, pp. 48–65.

o prezentare sistematică a operei acestuia. Astfel încât cei care și-ar putea dori să aprofundeze un punct sau altul să beneficieze de un bun punct de pornire.

Poemele în limba latină

Primele lucrări pe care le avem de la el sunt tocmai o serie de poeme în limba latină, unele dintre acestea scrise chiar în perioada studiilor sale liceale. Acestea au un caracter ocazional și sunt, cu puține excepții, dedicate unor persoane influente din epocă. Primele poeme au fost scrise în 1807, în timp ce ultimul datează din 1833.

De funeribus

Lucrarea *De funeribus*²³ este teza de doctorat în medicină a lui Vasile Popp, susținută la 19 iulie 1817, sub îndrumarea profesorului Georg Prohasca²⁴. Acesta a avut trei informatori principali: Petru Maior, Simion Bran, canonicul de la capitolul greco-catolic din Oradea, și Ioan Nicolides, un nobil din Pind²⁵.

Cu toate că lucrarea argumentează pentru o teză specifică reprezentanților Școlii Ardelene, originea romană a obiceiurilor funerare²⁶ (un argument pentru originea latină a românilor din Dacia), și a fost tratată ca o lucrare de folclor comparat, totuși calitatea ei de teză de doctorat în medicină reiese din precizările pe care Popp le face adesea în legătură cu amenințarea pentru sănătate implicată de respectarea obiceiurilor²⁷. Tocmai sub acest aspect al criticii față de anumite obiceiuri și superstiții se manifestă trăsăturile iluministe ale gândirii lui Popp.

Despre apele minerale

---

²³ Pentru ediția mai recentă a unor fragmente din această lucrare, vezi: ȘA I, pp. 956–1001.

²⁴ Despre rolul acestuia în organizarea facultății de medicină, vezi: Erna Lesky, *The Vienna Medical School in the 19th Century*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore-London, 1974, p. 2.

²⁵ Vasile Popp, *De funeribus plebeis Daco-Romanorum sive hodiernorum Valachorum et quibusdam circa ea abusibus (Despre înmormântările comune la daco-români sau la românii de astăzi și despre unele superstiții)*, ediție și traducere de Andreea Mârza, introducere de Iacob Mârza, Alba Iulia, Aeternitas, 2004, pp. 6–8.

²⁶ Vasile Popp, *De funeribus plebeis Daco-Romanorum sive hodiernorum Valachorum et quibusdam circa ea abusibus (Despre înmormântările comune la daco-români sau la românii de astăzi și despre unele superstiții)*, ediție și traducere de Andreea Mârza, introducere de Iacob Mârza, Alba Iulia, Aeternitas, 2004, p. 26.

²⁷ Ion Mușlea discută pe larg această lucrare: Ion Mușlea, „Viața și opera doctorului Vasile Popp (1789-1842)”, în Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor. Volumul I* (ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice, de Ion Taloș), București, Editura Minerva, 1971.

Lucrarea, al cărei titlu complet este *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuințarea acelorasi în deschilinite patimi*, a fost publicată în 1821, la Sibiu, la tipografia lui Ioan Bart²⁸ și editată în întregime în 1935 de către Sextil Rusu. O nouă ediție parțială a fost publicată în antologia *Școala Ardeleană*²⁹. Aceasta este una dintre primele lucrări de medicină scrise în limba română și prima lucrare de balneologie din cultura noastră³⁰.

Textul este depășit din punct de vedere științific, inclusiv pentru epoca în care a fost scris³¹, întrucât se bazează pe teoria umorilor, dar rămâne valoros ca mărturie istorică despre concepțiile lui Popp asupra proprietăților medicinale ale apei minerale. De asemenea, modul în care aceasta abordează subiectul stă ca mărturie pentru buna formare clasică de care a beneficiat autorul: Popp invocă poeți și filosofi care au lăudat proprietățile băilor și menționează vechimea acestei practici³².

Prefața la *Psaltirea* lui Ioan Pralea

Această prefață are forma unei scrisori, cu adresare directă „Mult cinstite!”³³. Textul, publicat pentru prima dată în 1827, este gândit ca o istoria literaturii în limba română care ilustrează unde exact se situează noua traducere în versuri a *Psaltirii*. Această „istorie” nu include doar creația poetică, ci conține și observații legate de tipografii și de alegeri ortografice. Dacă Ardealul se poate lăuda, în opinia lui Popp, cu primele tipărituri, Moldova este locul unde s-au scris primele poeme în limba română³⁴.

Dincolo de aceste elemente care schițează prima încercare de a scrie istoria literaturii în limba română, scrisoarea mai conține numeroase observații despre aspectele formale, cum ar fi

---

²⁸ Pentru a înțelege rolul acestui text în contextul mai larg al istoriei medicinei românești, vezi: Valeriu Bologa, „Ardelenii și începuturile medicinei românești (De la Piuariu până la Babeș)”, în *Transilvania* 73, 78 (1942), pp. 558–566.

²⁹ *ȘA* 4, pp. 584–602.

³⁰ *ȘA* 4, p. 865.

³¹ Relația școlii de medicină din Viena cu teoria umorilor și practicile derivate din aceasta este una complicată și de multe ori influențată de aspecte politice. Pentru o prezentare a școlii de medicină, vezi: Erna Lesky, *The Vienna Medical School of the 19th Century*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore-London, 1974.

³² *ȘA* 4, pp. 584–585.

³³ Am urmat ediția din *Archivu pentru filologia și istoria*, 31 (1870), pp. 615–619.

³⁴ Vasile Popp, „Cătră cinstit dumnealui Ioan Prale, autorul Psaltirii în versuri”, *Archivu pentru filologia și istoria*, 31 (1870), p. 616.

măsura sau rima, ale psalmilor lui David³⁵, elemente ce țin mai degrabă de critica literară decât de istoria literaturii și care ilustrează cunoștințele lui Popp în domeniul poeziei.

Însemnări gramaticale

Notele în vederea unui text dedicat gramaticii se găsesc în manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 403. Acesta este format din fișe de lucru, care nu sunt legate împreună și care dau seama de stilul de lucru al lui Vasile Popp.

Despre tipografia

Lucrarea a fost publicată la Sibiu, în 1838, dar reprezintă rezultatul unei îndelungate cercetări întreprinse de către Vasile Popp în bibliotecile din Ungaria, Transilvania, Țara Românească, Moldova și Bucovina, dar și al unei bogate corespondențe³⁶. Munca lui la această lucrare este atestată și de către fișele de lucru, conservate la Biblioteca Academiei filiala Cluj-Napoca, sub cota ms. rom. 404, unde fișele sunt organizate în funcție de tipografii³⁷.

Traducerile din Eglogele lui Vergiliu

Publicate postum, de către Timotei Cipariu, în numere succesive din *Foaie pentru minte inimă și literatură*, acestea sunt printre primele traduceri din Vergiliu în limba română. Deși stilul poate fi criticat după standarde traductologice contemporane, aceasta nu înseamnă că nu au avut o adevărată valoare lingvistică și literară la vremea lor. Poemele se găsesc sub formă de ciornă sub cota Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 228. Deși este în mod evident vorba despre o ciornă, întrucât mai există anumite corecturi și modificări ale traducătorului, aspectul îngrijit ne determină să conchidem că este de fapt vorba despre cel puțin o a doua variantă. Aceste traduceri sunt discutate mai detaliat în capitolul al treilea al lucrării de față și transcrise, urmând varianta lor publicată, în anexa a II-a a lucrării de față.

---

³⁵ Vasile Popp, „Cătră cinstit dumnealui Ioan Prale, autorul Psaltirii în versuri”, *Arhivul pentru filologia și istoria*, 31 (1870), p. 615–616.

³⁶ Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, pp. 114–115.

³⁷ Pentru o analiză detaliată a modului său de lucru pornind de la manuscris, vezi: Vasile Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremurile noastre, Sibiu, 1838. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice de Eva Mârza și Iacob Mârza*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, pp. 59–69.

Rapoartele din zona minieră a Zlatnei

Deși nu se încadrează strict în ceea ce putem să numim „opera” unui autor, rapoartele pe care Vasile Popp le-a scris cât timp era responsabil de zona minieră a Zlatnei merită menționate în acest context, întrucât ele sunt ilustrative pentru partea din activitatea lui care scapă în general studiilor literare. O parte dintre aceste rapoarte, scrise atât în limba latină cât și în limba germană, au fost editate de către Alexandru Neamțu³⁸. Ele sunt foarte interesante, întrucât descriu viața cotidiană a minerilor și a familiilor acestora, bolile de care suferă, condiția lor socială, precum și condițiile de mediu cărora le sunt supuși ca urmare a exploatării miniere.

Un poem cu probleme

Am ales să nu discut în această lucrare, oricât de pe scurt, întreaga activitate publicistică a lui Popp, întrucât numeroasele sale contribuții în acest domeniu ar putea constitui doar ele subiectul unei teze de doctorat. Totuși, nu putem ca, pe lângă traducerile cărora le dedic un întreg capitol, să nu menționez și poemul *Celibatul*³⁹, care a iscat atâtea controverse în epocă și a dus la o serie de publicații despre căsătorie în gazetele vremii.

Acesta a fost publicat în *Foaie literară*, nr. I, 17 din noiembrie 1838 și ocupă două coloane și aproximativ un sfert, cu cele 12 strofe ale sale.

Capitolul 3: Poemele în limba latină

Atunci când susținem că ne ocupăm de opera poetică a lui Vasile Popp avem, de fapt, în vedere două grupuri de texte: opera poetică propriu-zisă, scrisă în limba latină, pe de o parte, iar pe de altă parte, traduceri ale lui din *Eglogele* lui Vergiliu. Considerăm că acestea intră în categoria de „creație poetică”, fiindcă sunt mai degrabă niște adaptări decât niște traduceri fidele. Poemele în limba latină vor fi tratate în această secțiune, iar traduceri vor fi discutate separat, în secțiunea următoare.

---

³⁸ Alexandru Neamțu, „Aspecte ale asistenței medicale în mineritul din Transilvania, oglindite în activitatea doctorilor I. Piuariu Molnar și Vasile Popp”, *Lucrări Științifice*, vol. I, Târgu Mureș, 1969, pp. 291–297 (republicat în volumul *Din trecutul medicinei muncii în România*, București, 1971, pp. 39–49); Alexandru Neamțu, „Din activitatea doctorului Vasile Popp pe domeniul minier al Zlatnei (1829–1842)”, *Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj*, nr. 15 (1972), pp. 105–144; Alexandru Neamțu, „Preocupări de medicină veterinară în activitatea doctorului Vasile Popp (1829–1842)”, *Acta Musei Napocensis*, nr. 2 (1972), pp. 647–662.

³⁹ Îi mulțumesc colegei CS III dr. Liliana Burlacu pentru reproducerile după acest poem și pentru transcrierea lui, nu aș fi putut realiza acest subcapitol fără ajutorul ei.

Scrierile poetice în limba latină reprezintă o constantă a creației lui Popp. Primele dintre acestea au fost compuse pe când era încă elev de liceu. Nu a renunțat la această îndeletnicire nici în perioada studenției vieneze și, apoi, a mai scris asemenea texte chiar și după întoarcerea sa în țară, pe când exercita deja profesia de medic.

Toate aceste poeme respectă un sistem metric prestabilit, chiar rigid, și combină imaginile și referințele clasice cu unele mai recente și relevante pentru spațiul socio-cultural transilvan (eroi locali, râuri, orașe din Ardeal, etc.). De asemenea, o parte dintre aceste scrieri conțin elemente autobiografice extrem de interesante. De la informații personale, cum ar fi, de pildă, mărturia din *De laudibus medicinae* potrivit căreia mama lui Popp ar fi vrut să îl vadă preot în timp ce tatăl său l-ar fi vrut avocat, până la detalii importante pentru un biograf care încearcă să refacă parcursul intelectual al acestuia.

Aceste elegii au un caracter ocazional, fiind scrise pentru zilele de nume ale unor nobili, cu ocazia unei inspecții școlare, a unei înmormântări, etc., și nu se poate spune despre ele că au o mare valoare literară. În secolul al XVIII-lea, elegia era prezentată ca fiind sub genurile liric și cel epic la nivel de valoare, iar scrierea unor asemenea poeme era de multe ori încredințată elevilor⁴⁰.

Capitolul 4: Traducerile din Eglogele lui Vergiliu

În această a patra secțiune voi discuta cea de-a doua parte a corpusului cărui îi este dedicată lucrarea de față, traduceri de Vasile Popp din Vergiliu. Aceste traduceri au fost analizate succint de către Nicolae Lasco (Laslo), în disertația sa doctorală, *Traduceri românești din Vergiliu*⁴¹, precum și în articolul cu același nume, din *Publicațiile Institutului de Studii Clasice*⁴². Traducerile au fost publicate după moartea lui Vasile Popp, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, între anii 1853 și 1855, de către Timotei Cipariu⁴³, moștenitorul întregii arhive a lui Vasile Popp. Manuscrisul ce conține ciorna acestor egloge se găsește la Biblioteca Academiei

---

⁴⁰ Vezi în acest sens: Orsolya Báthory, „Genres of Literary Representation: Occasional Poems to Archbishop József Batthyány”, in *Acta Ant. Hung.* 54 (2014), pp. 297–307.

⁴¹ Nicolae Lasco, *Traduceri românești din Vergiliu*, Cluj, 1934 (lucrare de doctorat).

⁴² Nicolae Laslo, „Traduceri românești din Vergiliu – Appendix vergiliana, bucolica și georgica – (Încercare bibliografică și critică)”, în *Publicațiile Institutului de Studii Clasice. Anuarul pe anii 1928–1932*, partea a II-a, Cartea Românească, Cluj, 1933, pp. 11–37.

⁴³ Nicolae Laslo, „Traduceri românești din Vergiliu – Appendix vergiliana, bucolica și georgica – (Încercare bibliografică și critică)”, în *Publicațiile Institutului de Studii Clasice. Anuarul pe anii 1928–1932*, partea a II-a, Cartea Românească, Cluj, 1933, p. 19.

Române Filiala Cluj, sub cota ms. rom. 228. Acesta este în mod clar un manuscris de lucru, cu hârtie de foarte proastă calitate și chiar de dimensiuni diferite.

Concluzii

Pentru a putea formula o concluzie care să facă dreptate acestui demers extrem de important, deși în aparență neesențial – tratarea minuțioasă a scrierilor unui „anonim” – voi reveni la citatul din *Trilogia Transilvană*, unde Miklós Bánffy descrie discursul rostit de prefectul Péter Kis, la un banchet la care fusese invitat:

„Iar prefectul se avântă în discursul său solemn. O luă de la mitologia greacă, cu osânda lui Paris, ca apoi, printr-o formulă iscusită, să treacă de la muntele Ida la prenumele gazdei, făcând o paralelă între războiul troian și casa lor primitoare, pentru ca, în încheiere, să pună frumusețea ei deasupra celor trei zeițe [...]”⁴⁴.

Deși pentru nobilii de la banchet discursul lui Kis a fost prea pompos, frizând ridicolul, Bánffy însuși având o atitudine ironică, pentru prefect faptul de a putea vorbi astfel însemna că are dreptul de a fi la masa aristocraților. Tot astfel, pentru Vasile Popp, creația poetică în limba latină a însemnat posibilitatea de ascensiune socială, posibilitatea de a primi finanțare pentru un gen de educație care nu le era neapărat accesibilă românilor din Chimitelnicul de Câmpie la începutul secolului al XIX-lea.

Tocmai din acest motiv, studierea acestor poeme este importantă pentru a înțelege climatul socio-cultural al epocii. Edițiile care se regăsesc în anexele lucrării de față servesc acest scop, făcând accesibile texte care se găseau până acum numai în manuscris sau în ediții de secol XIX. Atât Elegiile cât și traducerile din Egloge reprezintă mărturii directe ale unui context puțin cunoscut.

Dacă prin ediții și prin prezentarea întregii opere a lui Popp am urmărit în primul rând să contribuim la înțelegerea contextului socio-cultural în care acesta s-a format, primul capitol, care se concentrează asupra prezentării biografice a lui Popp, își propune să fie un studiu de caz relevant

---

⁴⁴ Miklós Bánffy, *Trilogia Transilvană I. Numărați*, Institutul Cultural Român, București, 2019 (trad. Marius Tabacu), p. 86.

pentru a înțelege formarea și parcursul de carieră al unui individ în Imperiul Habsburgic în secolul al XIX-lea.

Prezentarea poemelor în limba latină ne arată evoluția stilistică a lui Popp, ne permite să îi reconstruim bibliografia pornind de la mărturii autobiografice, dar și să înțelegem modul în care acesta și-a finanțat studiile. Descrierea și editarea acestora sunt de o importanță deosebită, întrucât, până în momentul de față, nu există foarte multe studii dedicate poeziei ocazionale din Imperiul Habsburgic, deși avem foarte multe mărturii că asemenea scrieri erau foarte comune. De pildă, numai în cinstea lui József Batthyány au fost produse 160 de poeme, discursuri și opere de artă în perioada de 40 de ani în care a fost în funcție⁴⁵. Aceste creații erau comune, iar studiul de față reprezintă o piesă importantă în puzzle-ul creației literare a secolului al XIX-lea în contextul Imperiului Habsburgic.

Capitolul al patrulea, dedicat traducerilor din *Eglogele* lui Vergiliu ilustrează în special preocupările poetice din a doua jumătate a vieții lui Vasile Popp. Ele reprezintă o nouă dovadă a bogatei culturi clasice a acestui autor, dar stau mărturie și pentru buna stăpânire pe care o are acesta asupra limbii române. Felul în care acestea au fost publicate postum în *Foaie pentru minte* de către Timotei Cipariu, în alfabet chirilic de tranziție, este o dovadă a evoluției ortografiei românești, dar și a tiparului, din punct de vedere tehnic, prin introducerea unor noi caractere.

Așadar, putem vedea cum parcursul și opera lui Popp ne spun foarte multe atât despre contextul local cât și despre cel internațional. În ceea ce privește contextul local, Popp este autor al multor texte care au primit epitetul de „primul”, cel puțin în literatura secundară pe care am consultat-o: prima lucrare de medicină în limba română (*Despre apele minerale*), primul text de „istorie literară” (Prefața la *Psaltirea* lui Ioan Pralea), prima traducere din *Bucolicele* lui Vergiliu, prima lucrare de bibliografie în limba română, etc. În ceea ce privește contextul internațional, parcursul lui Popp, cu studiile sale la Viena și profesia pe care a exercitat-o odată cu întoarcerea în țară, se conturează ca un studiu de caz pentru construirea unei cariere de funcționar al Imperiului Habsburgic al secolului al XIX-lea.

---

⁴⁵ Orsolya Báthory, „Genres of Literary Representation: Occasional Poems to Archbishop József Batthyány”, in *Acta Ant. Hung.* 54 (2014), p. 298.

Bibliografie

1. Corpus

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 376.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 401.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 520.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 521.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 522.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. lat. 523.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 60.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 228.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 403.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 404.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 758.

Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 1194.

Basilus Papp, *Elegia qua spectabili ac clarissimo viro Carolo Michaeli Moger in Liceo Regio Claudiopolitano chymiae, metallurgiae, historiae naturalis et technologiae*, Cluj-Napoca (Claudiopoli), Editura Colegiului Reformat (typis Collegii Reformatorem), 1808.

Basilus Papp, *Elegia excelentissimo ac illustrissimo comiti Georgio Bánffy*, Cluj-Napoca (Claudiopoli), Editura Colegiului Reformat (typis Collegii Reformatorem), 1808.

Basilus Papp, *Oda Excelentissimo Domino Stephano C.L.B. Fischer Archi-episcopalem Cathedram Agriensis et praesidium Inclyti Comitatus Hevesiensis adeunti, 16 Februarii 1808*, Eger (Agriae), Editura Liceului Arhiepiscopal (typis Lycei Archi-Episcopalis), 1808.

Basilus Papp, *Elegia quam illustrissimo comiti Emerico Wass de Czege e Lyceo regio Claudiopolitano terminatis maxima cum laude studii*, Cluj-Napoca (Claudiopoli), Editura Colegiului Reformat (typis Collegii Reformatorem), 1809.

Basilus Papp, *Elegia ad inclytos status et ordinis trium nationum Magni Principatus Transilvaniae Partiumque eidem reannexarum*, Cluj-Napoca (Claudiopoli), Editura Colegiului Reformat (typis Collegii Reformatorem), 1810.

Basilus Ladislaus Papp, *Elegia de laudibus Medicinae*, Viena, 1813.

Basilus Ladislaus Papp, *Elegia Caesari Augusto Francisco primo*, Viena, 1814.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga I (Melibeu, Tiritu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 31, pp. 234–236.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga II (Alexi)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 48, pp. 355–356.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga III (Palemon)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 16 (1853), vol. 49, pp. 15–16.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga V (Daphnis)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 4, pp. 15–16.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga V (Daphnis)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 5, p. 13.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga VI (Silenu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 14, pp. 66–68.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga VII (Milebeu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 18, pp. 91–92.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga VIII (Farmecătoria)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 17 (1854), vol. 44, pp. 236–239.

Publius Vergilius Maro, „Ecloga IX (Moeris), Ecloga X (Gallu)”, trad. Vasilie Popp, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 18 (1855), vol. 6, pp. 29–32.

Vasile Popp, „Cătră cinstit dumnealui Ioan Prale, autorul Psaltirii în versuri”, *Arhivu pentru filologia și istoria*, 31 (1870), pp. 615–619.

Vasile Popp, „Celibatul”, *Foaie literară*, nr. I, 17 (1838), pp. 129–130.

2. Surse antice invocate de Popp

Coleman, Robert (ed.), *Vergil Eclogues*, Cambridge University Press, Cambridge, 1977.

Richmond, J. A. (ed.), *P. Ovidii Nasonis ex Ponto Libri Quattuor*, Teubner, Leipzig, 1990.

Rudd, Niall (ed.) *Horace Odes and Epodes, edited and translated by Niall Rudd*, Cambridge, Massachusetts, London, England, Loeb Classical Library, 2004.

Shackleton Bailey, D. R. (ed.), *Q. Horatii Flacci Carmina*, Teubner, Leipzig, 1995.

Tarrant, R. J. (ed.), *P. Ovidii Nasonis Metamorphoses*, Clarendon Press, Oxford, 2004.

Vergiliu, *Bucolice. Georgice*, traducere de Teodor Naum și D. Murărașu, studiu introductiv de G. Guțu, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.

3. Bibliografie secundară

- Baneu, Alexandra (ed.), *Pelbart din Timișoara, Rozariul de aur al teologiei*, Polirom, Iași, 2022.
- Baneu, Alexandra, „Eglogele lui Vergiliu în traducerea lui Vasile (Vasilie) Popp (1789–1842)”, în *Caietele Sextil Pușcariu V. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”. Ediția a V-a, Cluj-Napoca, 9–10 septembrie 2021*, Scriptor – Argonaut, Cluj-Napoca, 2021, pp. 269–277.
- Baneu, Alexandra, „Opera poetică a doctorului Vasile (Vasilie) Popp. O trecere în revistă”, în *Caietele Sextil Pușcariu*, 4 (2019), Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2019, pp. 58–70.
- Baneu, Alexandra, „Poemele lui Vasile Popp (1789–1842) din manuscrisul Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române, lat. 520”, în Gabriela Violeta Adam et alii (ed.), *Caietele Sextil Pușcariu VI. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”. Ediția a VI-a, Cluj-Napoca, 14–15 septembrie 2023*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2023
- Bánffy, Miklós, *Trilogia Transilvană I. Numărați*, Institutul Cultural Român, București, 2019 (trad. Marius Tabacu)
- Barițiu, George, „Dr. Vasile Popu”, în *Transilvania* 1 (1868), pp. 162–167.
- Báthory, Orsolya, „Genres of Literary Representation: Occasional Poems to Archbishop József Batthyány”, in *Acta Ant. Hung.* 54 (2014), pp. 297–307.
- Băgiag, Aurora, Ursa, Anca, „Le premier ouvrage médical roumain: imaginaire illuministe et puzzle discursif”, în *Dacoromania*, 24(2020).
- Bogdan-Duică, Gheorghe, *Gheorghe Lazăr*, Cultura Națională, București, 1924.
- Bologa, Valeriu L., *Contribuții la istoria medicinei în Ardeal*, Cluj, 1927.
- Bologa, Valeriu, „Ardelenii și începuturile medicinei românești (De la Piuaru până la Babeș)”, în *Transilvania* 73, 7–8 (1942), pp. 558–566.
- Fugariu, Florea (ed.), *Școala ardeleană*, vol. I, Editura Minerva, București, 1983.
- Gavra, Alexandru, *Ateneu Românesc*. (<https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/92b5e27bec08894a382575684d2b6c0b83d9c02d.pdf>).
- Horányi, Alexius, *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri quorum ingenii monumenta exhibit Alexius Horányi Budensis eiusdem instituit plurimumque societatum eruditarum membrum. Pars I*, Budae, Typis Adgiae Universitatis Hungaricae, 1808.
- Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte, vol. 1: Epoca lui Asachi și Eliad (1821-1840)*, Minerva Institut de Arte Grafice și Editură, 1907.

- Iorga, Nicolae, *Medici și medicina în trecutul românesc*, în *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921.
- Lascu, Nicolae, *Traduceri românești din Vergiliu*, Cluj, 1934.
- Laslo, Nicolae, „Traduceri românești din Vergiliu – Appendix vergiliana, bucolica și georgica – (Încercare bibliografică și critică)”, în *Publicațiile Institutului de Studii Clasice. Anuarul pe anii 1928–1932*, partea a II-a, Cartea Românească, Cluj, 1933, pp. 11–37.
- Lesky, Erna, *The Vienna Medical School of the 19th Century*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore-London, 1974.
- Mârza, Andreea, Mârza Iacob (ed.), *Vasile Popp De funeribus plebeis Daco-Romanorum sive hodiernorum Valachorum et quibusdam circa ea abusibus (Despre înmormântările comune la daco-români sau la românii de astăzi și despre unele superstiții)*, ediție și traducere de Andreea Mârza, introducere de Iacob Mârza, Alba Iulia, Aeternitas, 2004.
- Mârza, Eva, Mârza Iacob (ed.), *Vasilie Popp Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și în învecinatele țări de la începutul lor până în vremile noastre*, studiu introductiv, ediție și note de Eva Mârza și Iacob Mârza, Cluj-Napoca, Dacia, 1995.
- Mârza, Eva, Mârza, Iacob, „Elemente de Balneologie la polihistorul transilvănean Vasile Popp (1789–1842)”, în *Sașii și concetățenii lor ardeleni. Studia in Honorem Dr. Thomas Nägler*, Alba Iulia, Editura Altip, 2009, pp. 405–411.
- Mârza, Eva, Mârza, Iacob, *Iluminism și romantism la Vasile Popp (O listă de cărți din 1842)*, în Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu (eds.), *Cultură și societate în Epoca Modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, pp. 224–230.
- Mihăilescu, Dan, „Este Vasile Popp primul bibliograf român?”, *Cumidava*, 3(1969), pp. 633–637.
- Mușlea, Ion, „Viața și opera doctorului Vasile Popp (1789–1842)”, în Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, Editura Minerva, București, 1971.
- Mușlea, Ion, *Doctorul Vasile Popp (1789–1842) la centenarul morții sale*, Sibiu, Tiparul Institutului de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1942.
- Mușlea, Ion, *Viața și opera doctorului Vasile Popp (1789–1842)*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1928.
- Neamțu, Alexandru, „Aspecte ale asistenței medicale în mineritul din Transilvania, ogândite în activitatea doctorilor I. Piuaru-Molnar și Vasile Popp”, *Lucrări Științifice*, vol. I, Târgu-Mureș,

1969, pp. 291–297 (republicat în volumul *Din trecutul medicinei muncii în România*, București, 1971, pp. 39–49).

Neamțu, Alexandru, „Din activitatea doctorului Vasile Popp pe domeniul minier al Zlatnei (1829–1842)”, *Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj*, nr. 15 (1972), pp. 105–144.

Neamțu, Alexandru, „Preocupări de medicină veterinară în activitatea doctorului Vasile Popp (1829–1842)”, *Acta Musei Napocensis*, nr. 2 (1972), pp. 647–662.

Netea, Vasile, „Preocupările lingvistice și literare ale lui Vasile Popp”, în *Limbă și literatură*, 25 (1970), pp. 28–37.

Pascu, Ștefan, Chindriș, Ioan (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. V: Corespondența primită de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelaru și Ioan Micu Moldovan*, Editura Minerva, București, 1981.

Pascu, Ștefan, Pervain, Iosif (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. III: Corespondența primită de la Nicolae Maniu, Grigore Mihali, Ioan Fekete-Negruțiu, Ioan Antonelli, Iosif Many și Ioan Rusu*, Editura Minerva, București, 1976.

Pascu, Ștefan, Pervain, Iosif (et al.), *George Bariț și contemporanii săi. Vol. IV: Corespondența primită de la Constantin Papfalvi, Simion Mihali-Mihalescu, Timotei Cipariu și Alexandru Sterca Șuluțiu*, Editura Minerva, București, 1978.

Popa, Mircea, „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a doctorului Vasile Popp”, *Biblioteca și cercetarea* 8 (1984), pp. 163–176.

Popa, Mircea, „Contribuții la cunoașterea operei manuscrise a Doctorului Vasile Popp”, în *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2004, pp. 143–153.

Rusu, Sextil, *Cea dintâi lucrare medicală în limba română, despre apele minerale*, Cartea Românească, Cluj, 1935.

Sulică, Nicolae, „Doctorul Vasile Pop, primul bibliograf român”, în *Șoimii*, 5(1928), nr. 1–2.

Surman, Jan, *Universities in Imperial Austria 1848-1928. A Social History of a Multilingual Space*, Purdue University Press, West Lafayette, 2018.

Teodor, Pompiliu, „Cinci scrisori de la doctorul Vasile Popp”, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, 13 (1970), pp. 83–95.

Ursu, N. A., „Părerile doctorului Vasile Popp asupra ortografiei române cu litere latine”, *ALIL*, t. VII, fasc. 2.

4. Sigle

BRV = Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, vol. I–IV, București, Edițiunea Academiei Române, Stabilimentul Grafic J.V. Socec, 1903–1944.

ȘA = Pavel, Eugen (coord.) (2018). *Școala Ardeleană* (Antologie de texte alcătuită și coordonată de Eugen Pavel, prefață de Eugen Simion), vol. I–IV, București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă.